

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

CARL BLOCH.

Udvalg af hans Kunst og lidt om ham selv.

INDUSTRIFORENINGEN.

3301. N.

241

92 B. St. f.

92 B Folio

61-30 (B)

CARL BLOCH.

UDVALG AF HANS KUNST OG LIDT OM HAM SELV.

Kunstnerens Portræt, tegnet 1865 af H. Olrik.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

FORLAGSBUREAUET I KJØBENHAVN.

O. H. DELBANCO. G. E. C. GAD. JACOB HEGEL. C. C. LOSE.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1890.

Til denne Levnedskitse er bl. a. benyttet en Artikel i »Illustreret Tidende« fra 1865 af Fred.
Bøgh og i Biografisk Lexikons 2det Bind af Professor Jul. Lange.

CARL BLOCH.

Født den 23. Maj 1834. Død den 22. Februar 1890.

Længe havde Mesterens nærmeste Kreds ventet, at det svage Legeme snart maatte opgive Kampen med Sygdommen. Og den Syge selv havde kun et mat Haab tilbage om endnu en Gang at se Træerne grønnes. Derfor kom Tabet ikke uforberedt over Slægt og Venner.

Men desto brattere slog Budskabet om Carl Blochs Død ned rundt om i Landet, da Telegrafens Traade meldte det ud til de fjerneste Kroge. Her kom det med Overraskelsens Smerte. Man havde bestandig syntes, at han endnu hørte til de yngre, og man vidste, at han i alt Fald ikke var blandt de gamle, hvis Død kun vækker stille Vemod.

Carl Bloch hørte nemlig til de faa bildende Kunstnere, som har naaet at blive kjendt over det ganske Land. Exner er maaske den eneste, som i dette Punkt gjør ham Rangen stridig. Og dette vil i Virkeligheden ikke sige saa lidt; thi selv nu, da billige Billedblade og Fotografier bidrage meget til at gjøre Kunstens Værker og Kunstnernavne kjendte ude i Folkets brede Lag, har en Maler dog kun liden Udsigt til at blive rigtig kjendt af Flertallet af sine Landsmænd. Hvor meget bedre er ikke i saa Henseende t. Ex. Forfatteren stillet. En Bog kommer strax ud i et eller to Tusend Exemplarer, hvoraf hvert enkelt er et fuldgyldigt Udtryk for Værket. Disse Bøger spredes saa ud over Landet, og mange af dem opnaa efterhaanden at blive læste af Hundreder. Og hvis Bogen gjør Lykke, trykkes der nye Oplag, og snart er der ikke den Krog, hvor Forfatterens Navn ikke er kjendt og hans Værk ikke nydes.

Men Maleren, — hans Værk, det Billede, hvorpaa han maaske har gaaet og tænkt i Aarevis og arbejdet i Maaneder, det eksisterer kun i et eneste Exemplar. Og selv det mest udmærkede Fotografi, Træsnit, Stentryk — eller hvad det nu er — formaar ikke tilnærmelsesvis at gjengive al den Stemning, alle de Farvetoner og Lysvirkninger, som Kunstværket ejer. Og Værket selv — dette eneste — det faar maaske Lov at hænge i en Krog i Atelieret uden at finde en Kjøber, eller det kjøbes af en Rigmand for at pryde hans Væg og kun ses af hans Gjæster. Og saaledes splittes Kunstnerens Værker rundt om, ofte hos udeltagende Mennesker, som væsentlig kun taxere det i Kroner, og hans Ry stænges inde med det samme. Maaske det endog hænder ham en Dag at faa at vide, at en Ildsvaade har tilintetgjort det eneste Exemplar af et Værk, som han haabede skulde sikre hans Navn Udødelighed. Var t. Ex. Holger Drachmann blevet ved at være Maler, saa vilde han — hvor vidt end hans Talent havde rakt — aldrig have naaet at blive kjendt i saa vide Kredse, som nu, da han er Digter.

Det er denne Carl Blochs store Popularitet, som har fremkaldt Tanken om at samle dette Heftes hidtil spredte Blade og til dem føje et Par Mindeord, ikke Kritikens Ros og Dadel, men simple, jævne Ord om Bloch og hans Betydning for sit Folk.

Carl Bloch fødtes i Kjøbenhavn den 23. Maj 1834. Hans Fader var Grosserer Jørgen Peter Bloch, og hans endnu levende Moder er født Weitzmann. Der var mange Børn — en af Carl Blochs Brødre er nuværende Inspektør ved den kgl. Malerisamling, Emil Bloch — og Familien vilde gjerne have Carl tidlig anbragt i Statens Tjeneste. Han skulde være Søkadet. Foreløbig blev han sat i Mariboes Skole, men nogen videre Dygtighed sporedes ikke hos ham undtagen til at tegne paa den store Tavle. Ved Kadet-examen gik det rent galt, og han bestod kun i Tegning, Skrivning og Svømning. Uagtet denne sidste Færdighed jo nok kunde siges at holde ham oven Vande, turde de bekymrede Forældre dog ikke lade ham gaa de vaade Veje. Saa var der Tegningen og Skrivekunsten tilbage, og den unge Carl Bloch afgjorde saa selv Sagen ved at udtale Ønsket om at blive Maler. En Velynder gav ham yderligere Undervisning i Tegning, og i 1849 blev han optagen i Akademiets Skoler. Han udstillede første Gang i 1853. Det var en Tegning efter Model, med hvilken han vandt den lille Sølvmedalje. Aaret efter fik han den store og udstillede da flere Smaabilleder, bl. a. et Portræt af Skuespilleren C. N. Rosenkilde, hvilket allerede røbede et usædvanligt Talent. I de følgende Aar lagde han sig efter i Genrebilleder at gjengive Scener af Almuens Liv, især Fiskerbefolkningens, bl. a. det bekjendte Billede »Fa'r skal sove«, hvortil Chr. Richardt har skrevet en morsom Text. Fiskeren ligger i Alkoven og skal tage sig et Blund, men imidlertid er en And kommen ind i Stuen. Den lille Dreng, som ved, at Fa'r skal sove, vil tysse paa Anden med en Stok, men opnaar selvfølgelig kun, at Spektaklet bliver saa meget større. Dette Billede blev hurtig populært, og det vidner om, hvorledes Bloch tidlig har haft den fødte Genremalers Evne til at gribe Motivet i Flugten og lægge en hel lille Historie ind i Situationen. Nogle Aar efter malede han i øvrigt et noget lignende Billede »En forstyrret Middagslur«, hvoraf dette Hefte bringer en Gjengivelse. I 1859 udstillede Bloch et nyt Folkelivsbillede, som senere blev stukket i Kobber af Sonne og uddelt som Medlemsblad fra Kunstforeningen. Det er »Et Maaltid«. En gammel Kone sidder og holder paa et Fad, hvoraf hun og to Drengene søber Kaal sammen. Den største af Drengene har faaet en stor Kartoffel paa Skeen og ser noget uvis ud, om han nu ogsaa skal tage den ind i Munden paa en Gang. Den lille, der staar og slubrer Kaalen velbehagelig i sig, holder imedens Øje med ham for at se, hvordan han klarer Vanskeligheden. Et Par af de allestedsnærværende Ænder holder Vagt ved Siden af for at se, om der skulde falde noget af. Dette Billede virkede ikke blot ved sit Skjælmeri og sin landlige Enfold, men ogsaa ved en kraftig Virkning i Farven, som de tidligere Billeder noget havde manglet.

Samme Aar fik han en Rejseunderstøttelse af Akademiet og drog sammen med Anton Dorph til Rom, som blev hans Hovedkvarter i de følgende sex Aar. Her i Syden med det rige Friluft-

og Folkeliv gav han sig snart i Færd med Genrebilleder. Saaledes hjemsendte han i 1861 »En Fisker fra Sorrent« og det følgende Aar et Billede, hvis rørende Motiv vandt stor Gjenklang i Publikums følsomme Hjærter. Det er oftere blevet reproduceret og forestiller to Munke, en ung og en gammel. Den sidste er aabenbart forlængst kommen til Ro over for Verdens Fristelser, men den unges lange, drømmende Blik, som følger et ungt Par i Baggrunden, tyder paa, at hans Ungdom endnu vil volde ham mange Sjælekampe paa Forsagelsens Vej. I øvrigt er Blochs senere Munke opfattede med den ham egne, milde Humor, og dette Hefte bringer adskillige Prøver herpaa. Imidlertid havde Kunstneren ogsaa faaet Mod paa at give sig i Kast med endnu større Opgaver, og til manges Forbavselse mødte han saa i 1863 frem med det store og gribende Billede »Samson hos Filistrene«. Dette var noget vidt forskjelligt fra de tidligere smaa Genrebilleder, og dermed var Blochs Ry grundfæstet. Fra da af saa' man forventningsfuld hen til hvert nyt Arbejde fra hans Haand, og ligesom for at besegle dette Vendepunkt, købte den kgl. Malerisamling, som allerede havde erhvervet »En Fisker fra Sorrent«, nu ogsaa »Samson«. Dette Billede og »Prometheus's Befrielse«, malet i 1865 paa Bestilling af Kong Georg af Grækenland, er i selve Motivet noget beslægtede med hinanden, og det er let at forstaa, at Bloch med sit lidt tungsindige Livssyn maatte føle sig særlig grebet af dem. Baade Samson og Prometheus er Symbolet paa det ædleste og bedste i Menneskeaaanden, som enten ligger lænket i Lidelsens passive Tyngsel eller sløvt gaar rundt i Hverdagsstrævet's tunge Trædemølle. Ogsaa i hans store historiske Billede af Christiørn II. i Sønderborg Slotsfængsel, finde vi den samme Grundtanke, og det er sikkert ikke tilfældigt, at disse tre Billeder blev det største, hans Kunst har mægtet at give. Overfor dem har selv den strængeste Kunstkritik strakt Vaaben, og overfor dem følte den store Hob, som selv kom ind fra Livets Trædemølle, et Pust slaa sig i Møde fra Aandens høje, rene Regioner.

Som sagt, »Samson« gjorde storartet Opsigt og virkede ligefrem forbløffende baade paa Kritiken og Publikum. Adskillige mente dog den Gang, at dette Billede, som stod i saa skarp Modsætning til Kunstnerens tidligere Arbejder, var mere en Tilfældighed end Begyndelsen til noget nyt i hans Produktion, som vedblivende maatte holde sig til Genre- og Folkelivsbillederne. Men atter andre, som satte netop denne Side af Blochs Kunst højt, frygtede til Gjengjæld for, at den lidt tungsindige Maler helt skulde opgive den lette Genre for udelukkende at ofre sig for den »store« Kunst.

Men allerede næste Aar (1864) gjorde Bloch alle disse Ængstelser hos Kunstvennerne til Skamme. Han mødte samtidig frem med et stort bibelsk Billede, »Jairi Datter« og saa med to morsomme Genrebilleder fra Rom, »Gadebarberen« og »Kludesamleren«. Hvorvel Kritiken fandt et og andet at udsætte paa det første, blev det dog Gjenstand for megen Beundring, og ogsaa dette købtes til den kongelige Malerisamling. Af de to Genrebilleder blev »Gadebarberen« erhvervet af Kunstforeningen, som næste Aar uddelte det som Medlemsblad, stukket af i Kobber Ballin, og denne ypperlige Gjengivelse er kjendt vidt og bredt som Vægprydelse i mange Hjem. Bloch havde aabenbart ikke mistet noget-somhelst paa sit gamle Felt, medens han lagde sig efter at behandle de store Æmner. Fra nu af stod det klart for de fleste, at Carl Bloch var en af vore rigest begavede Kunstnere, og kun faa har spændt over saa vidt et Felt med saa megen Evne som han.

Paa et Besøg i Grækenland modtog han af den unge Kong Georg Bestilling paa at male et Billede af »Prometheus«. Efter den gamle græske Gudelære var Prometheus en Slags Halvgud, som gav sig af med at opfinde flere Kunstfærdigheder. Under Udøvelsen heraf dannede han af Ler en menneskelig Skikkelse og indgød den Liv ved fra Himmelen at rane Ilden, som hidtil udelukkende havde været Gudernes Eje. Til Straf herfor lod disses Drot Zeus ham lænke til en Klippe i Kaukasus. Her laa han udstrakt, nøgen, udsat for Sommerhede og Vinterkulde og for Regn og Slud, medens

en Ørn uafslædig hakkede i hans Lever, som bestandig atter voxede ud. Saaledes laa Kæmpen, siger Sagnet, i lange, lange Tider, indtil Herakles, den jordfødte Søn af Gudedrotten, kom og nedlagde Ørnen med sine sikre Pile; da brast Prometheus's Lænker, og han, Menneskets Ophav, Symbolet paa selve Menneskeaaanden, blev atter fri.

Dette skønne gamle Sagn, hvor den i Aarhundreder trælbundne Kæmpe omsider befries, syntes jo ligefrem et Sindbillede paa Grækenlands Frigjørelse fra Tyrkernes Aag, og derfor var det vel, at Kong Georg ønskede dette Billede. Vi har ovenfor omtalt, hvor godt dette Æmne laa for Blochs Talent og hele Kunstopfattelse. Resultatet blev ogsaa i høj Grad tilfredsstillende. Ved Foraarudstillingen 1865 skabte dette ene, kæmpestore Billede et Tilløb til Charlottenborg, som aldrig er set før eller siden.

Bloch, som for »Gadebarberen« havde modtaget Udstillingsmedaljen for det foregaaende Aar, blev nu valgt til Medlem af Kunstakademiet. Desuden fik han af Brygger I. C. Jacobsen den største Bestilling, som endnu nogen dansk Maler har modtaget. Bloch skulde nemlig i de følgende Aar efterhaanden udføre 23 mindre, bibelske Billeder til Bedestolen i Frederiksborg Slotskirke, som var bleven ødelagt ved Branden 1859. For at søge Forbilleder hertil opholdt Bloch sig i Vinteren 1865—66 i Florents. Det følgende Aar tog han fat paa Bedestolsmalerierne og fik dem i Løbet af en Snes Aar færdige alle. De er senere udkomne i Lystryk hos et stort tysk Forlag. Denne Gjengivelsesmaaade egner sig ogsaa særdeles godt for de fleste af dem, da den ypperlig formaar at faa den bløde, stemningsfulde Tone frem, som er et Særkjende for dem, og som ogsaa gjenfindes i »Jairi Datter« og Kunstnerens mange Altertavler. Den første, som han udførte, er Altertavlen i Holbæk Kirke (1875), forestillende Frelseren med et lille Barn ved Siden, som bærer en Palmegren. Det er vel kjendt af de fleste gennem et stort Farvetryksbillede. Blandt de øvrige kan nævnes »Christus i Gethsemane«, »Christus Consolator« samt »Christus helbreder ved Bethesda Dam«, som findes i Missionshuset i København.

Fra 1866 havde Bloch altid fast Bolig i Danmark, bortset fra enkelte korte Rejser til Italien, Holland og Paris.

I en Alder af 34 Aar giftede han sig saa i Maj 1868 med en smuk og elskværdig ung Pige, Alma Trepka, Datter af den i Istedslaget faldne Helt, Oberst M. Trepka. Tabet af denne trofaste Hustru, med hvem han havde faaet 8 Børn, har sikkert bidraget meget til at fremskynde Blochs Død. Han mistede hende for fire Aar siden. Men til Gjengjæld har han haft den Glæde at se sin ældste Søn, Povl, trods sin Ungdom, gjøre en særdeles lovende Debut som Maler.

Opholdet i Hjemmet førte ret naturlig Kunstneren ind paa Behandlingen af fædrelandshistoriske Æmner. Først malede han i 1868 »Niels Ebbesen og Grev Gert«, og derefter i 1871 det ovenfor omtalte store Billede af Christiørn II. Ogsaa dette blev indlemmet i den kgl. Malerisamling og gennem Lithografier og Træsnit almindelig bekjendt rundt om. Originalbilledet blev for øvrigt i 1878 udstillet i Paris paa Verdensudstillingen, hvor det indbragte Kunstneren Æreslegionens Kors og en Medalje af første Klasse. Det havde tillige herhjemme haft den Virkning, at Bloch blev udpeget som den i 1873 afdøde Professor V. Marstrands naturlige Arvtager til Løsning af store fædrelandshistoriske Opgaver. Blandt disse var der først og fremmest de store Vægmalier i Universitetets Festsal. Marstrand havde fuldført det midterste, som forestiller Universitetets Grundlæggelse af Kong Christiørn I. Desuden havde han efterladt sig Udkast til to andre Billeder; det ene, en Scene fra Reformationstiden, forestillende Hans Tausen, som beskytter sin Fjende, den katholske Biskop Joachim Rønnow, mod den københavnske Almue; — og det andet den skotske Kong Jacobs Besøg paa Uranienborg hos Tyge Brahe.

Disse to Billeder blev det nu overdraget Carl Bloch at udføre, og han blev selvfølgelig stillet ganske uafhængig af sin Forgængers Skitser. De skulde males i stor Maalestok og var meget besværlige at udføre paa høje Stilladser og med forholdsvis ugun-

stigt Lys. I Aarene 1875—78 lykkedes det Bloch at faa dem fuldendte, saaledes at de kunde smykke Festsalen til den store 400-Aars Fest 1879. Desuden malede han i 1888 i samme Sal et Billede af Biskop Brochmann, som forestiller den unge Schumacher for Frederik III. Af disse Billeder staar maaske Hans Tausens højest. Det er fuldt af Liv, og i den store larmende Folkehob rundt om de to Hovedpersoner, Beskytteren og den forfulgte, findes der en hel Mængde folkelige Typer, som alle er grebne ud af Livet og i nær Slægt med dem, vi kjende fra Kunstnerens Genrebilleder. Maleriet er i det hele snarest at opfatte som et historisk Genrebillede, hvor selve det historisk-korrekte er sat mere til Side, end det maaske strængt taget burde af Hensyn til Billedets Bestemmelse. Men det er alligevel det, som Øjet helst og længst dvæler ved, naar man træder ind i den store Sal. Bloch har dermed fejret endnu en stor Triumf, og for de historiske Mangler fik han saa meget lettere den yngre Slægts Tilgivelse, som han i dette mer end i noget andet af sine store Billeder kom Realismen nær paa Livet. Ved sit Livssyn og sit Temperament var Bloch snarest »umoderne« i dette Ords særlige Betydning; Romantikens bløde Stemning lægger sig blødgjørende og forskjønnende over mange af hans Billeder. Men gennem sit ægte danske Lune blev han i sine Genrebilleder næsten Realist, og hans Virkelighedsstræben faar der Magten over Skjønhedstrangen. Karakteristisk er det i øvrigt, at Bloch ogsaa malede et mindre, stærkt realistisk bibelsk Billede: »En romersk Soldat, som spytter Christus i Ansigtet«. Publikum, der slet ikke kjendte sin Yndling igjen i dette frastødende og grelt behandlede Motiv, forblev ganske uforstaaende overfor det.

Et andet bibelsk Billede, hvis Motiv vidnede om mer end vanlig Dristighed, var hans store Maleri »Samson hos Dalila«, som udstilledes 1874. Det blev kjøbt af en Privatmand i Hamborg, men ved et ulykkeligt Tilfælde gik det tabt ved Christiansborg Slots Brand 1884.

Endnu et større historisk Billede, som rettest kan sammenstilles med de ovenfor nævnte, udførte Bloch 1880 paa Bestilling fra Frederiksborg-Musæet. Dets Titel er »Den unge Kristian IV modtager af den døende Kansler Niels Kaas Nøglerne til Opbevaringsstedet for Rigets Scepter og Krone«.

Vi har allerede omtalt, at Bloch senere malede en Del morsomme Munkebilleder, f. Ex. de tre, som findes i dette Hefte, af hvilke »En Munk, der plukker Høns« (fra 1869) bærer Prisen. De er alle malede efter Opholdet i Italien, ligesom ogsaa et Par romerske Genrebilleder, hvoraf især »Osteriscenen« er meget bekjendt gennem Gjengivelser. Men rigest var dog hans Produktion af Folkelivsbilleder og Figurer efter hjemlige Motiver, af hvilke der lige til den nuværende Udstilling hvert Aar har været Prøver paa Charlottenborg. I teknisk Henseende er de ofte aldeles fortræffelige, og Maleren har i flere fundet synlig Glæde ved at gjengive Stoffet og døde Ting saa skuffende som muligt. Dette har givet

Kunstkritikeren, Professor Jul. Lange, Anledning til den træffende Bemærkning, at Bloch mere og mere i sin senere Virksomhed udviklede sig i lignende Retning som de hollandske Malere fra det 17de Aarhundrede. Bloch beundrede meget disse gamle Mestre, og foretog flere smaa Kunstrejser til Holland.

I Sammenhæng hermed kan omtales, at han ligesom Hollænderne ogsaa lagde sig efter at radere, hvilket som bekjendt foregaar ved med en Staalnaal at ridse Tegningen i en med en Dækgrund overtrukken Kobberplade, som derefter ætzes, saa at der kan tages Aftryk med den. Blochs første Raderinger skrive sig fra 1868, men senere udsendte han flere Samlinger, hvor især nogle fine Landskaber (bl. a. fra Hornbæk) vakte stor Beundring og viste hans Talent paa et helt nyt Omraade. Opmuntret herved malede han i de sidste Aar flere Landskaber, hvoraf to findes udstillede nu efter hans Død sammen med tre nye Genrebilleder, — talende Vidnesbyrd om Mesterens Arbejdskraft selv nu, da Døden havde mærket ham.

Tilbage staar endnu at omtale, at Bloch, som jo allerede i 21 Aars Alderen havde vakt Opmærksomhed ved et Portræt af C. N. Rosenkilde, senere blev en fremragende og meget søgt Portrætmaler. Han har malet en Mængde bekjendte Samtidige, og adskillige af disse Billeder findes paa Frederiksborg-Musæet, saaledes Madvigs og Kriegers Portræter.

Det er en Selvfølge, at det ikke kom til at skorte paa ydre Hæderstegn og officiel Anerkjendelse. I 1883 fik Bloch Titel af Etatsraad og valgtes samme Aar til Professor ved Kunstakademiet, hvis Malerskole han derefter blev Leder af. Som Personlighed var Bloch en stille og ensom Mand. Der var over hans Væsen noget malankolsk og vemodigt, som uvilkaarlig vakte Sympathi. En af dem, der kjendte ham, skrev ved hans Død om ham: »En Mand af faa Ord, beskeden og tilbageholden, gik han sine egne Veje uden at se til højre eller til venstre, uberørt af Døgnets Strid, dyrkende sin Kunst med Lidenskab og Begejstring, eller levende tilbagetrukket i Familiens Skjød. Han var kemisk ren for Brask og Bram; han holdt ikke af at gjøre Opsigt, men vilde helst holde sig ved Siden som tavs Iagttagere. Han vilde hverken føres eller være Fører. En ædel og nobel Personlighed, venlig og jævn, med aabent Blik for Kunstfællers Evner og Virksomhed; hjælpsom og trofast, altid villig til med Raad og Daad at støtte de unge, der kom til ham, vil hans Navn gjemmes i venlig Erindring af mange.« — Saa vidt Mennesket Carl Bloch.

Men Kunstneren Carl Blochs Navn vil vedblive at leve, saalænge der er Mennesker til med Sans for Kunsten og dens Betydning. Det vil mindes og bevares af Folket, Slægt efter Slægt. Thi overalt vil man træffe hans Værker: Over Kirkers Altre, i Historiens Mindehal, i Universitetets Festsal, i Kunstens Helligdomme og — hvad der maaske ikke mindst bør nævnes — rundt om paa Væggene i de tusend Hjem.

I April 1890.

Text til Billederne.

Jairi Datter.

Dette Æmne er mange Gange benyttet af Kunstnere, og de fleste har, saaledes som Gabriel Max, valgt selve Opvækkelsesøjeblikket. Dette har Bloch ikke gjort. Det er i Grunden mindre den unge døde Jomfru end hendes Moder, som er Hovedpersonen. Hele Natten har hun siddet ved den dodes Leje, anklagende Døden og fortvivlet tænkende paa de Dage, der skal komme, mørke og tunge. Og belyst af Lampens Skin ligger det voxblege Ansigt, som intet hører og intet ser. Saaledes har Moderen vel siddet den lange, strænge Nat, men imidlertid farves Himlen udenfor af det første blege Dagskær, og Morgenstjernen staar højt. Da aabnes Døren, og Lyset strømmer ind som en Glorie om ham, der bringer Livet med sig.

Samson hos Filistrene.

»Og Filistrene greb ham, stak Øjnene ud paa ham, førte ham til Gaza og bandt ham med to Kobberlænker, og han maatte trække Møllen i Fangehuset.« Det er over disse Ord fra Samsons tragiske Historie i det gamle Testamente, at Bloch har malet sit Billede. Haardt er den faldne Kæmpe blevet straffet; hans Brynde førte ham i Filisterkvindens Garn, han lod sig fraliste sin Hemmelighed og mistede med Hovedhaaret sin underfulde Styrke. Nu gaar han her, blindet og trælbunden, mens den gamle Slavefoged gotter sig ved at mishandle hans blottede Legeme, og mens andre Filistre, grinende skadefro, beglo ham som et fanget Vilddyr i dets Bur. Og bestandig rundt og rundt under Lænkernes evindelige Raslen og Svøbens Slag gaar den stærke Samson; endnu har han Kræfter igjen til at tvinge den tunge Kværn. Men i hans Hjerne gjærer Hævnens tusend Tanker, og paa hans Hoved voxer Haaret atter frem, og den Dag skal komme, da han, mens Tusenders hoverende Skrig i Afgudstemplets Haller naar hans Øre, river Tempelsøjlerne om Kuld og i Døden dræber sine Bødler.

Christus Consolator.

Consolator er et latinsk Ord, som betyder Trøster, Trøstermand, og mere trøstende Ord har der vel aldrig været sagt, end dem, der udgik fra Mesterens Mund, naar han talte til de lyttende Skarer paa Bjergenes stenede Skrænter, ved Søernes grønne Bredder eller fra Baadenes gyngende Planker. Og faa Ord aande dybere Forstaaelse af Livets slidfulde Møje og den lidende Menneskeheds Trang til Ro end de, som staa under dette Alterbillede, og som har inspireret Kunstneren. Bibelstedet er paa Svensk, da Billedet var bestemt til en svensk Kirke. Bloch har gjort Christi Skikkelse til det samlende Midtpunkt for en lyttende Skare af Folkets lidende Hob, netop saadanne, som maatte trænge til Hvile, fordi de var nedbøjede under Sliddets Svøbe og Lidelsernes Vægt. Længst inde i Gruppen ved Frelserens Fødder ligger en gammel Mand og en Blind; disse to maa være ham nærmest, de trænge haardest til Hvilen. Til venstre en bedende, sorgfuld Enke med sit Barn. Til højre i Baggrunden en grublende Tænker, som ikke har kunnet finde Svar paa Tilværelsens Gaader. Og endelig Forbryderen med

det sky, dybt liggende Blik og det trodsigt-brutale Udtryk, som er i Færd med at svinde fra hans Ansigt, medens de lænkede Hænder nærme sig hinanden for at folde sig til Bøn. Han ser op til det skønne, milde Frelseransigt og begynder langsomt at fatte, at Mesterens Ord ogsaa er talte til ham, Samfundets Udskud — han begynder at fatte den dybe og frygtløse Kjærlighed, der vover under det romerske Aag at vidne om Sandhed, Frihed og Kjærlighed og at tilraabe den blodbesudlede Jord: »Elsker eders Fjender og gjører dem godt, der Eder hade«.

Christus i Emmaus.

Dette Alterbillede slutter sig til Ordene i Lucas's Evangelium 24, 30—31: »Og det skete, da han sad med dem til Bords, tog han Brødet, velsignede og brød det og gav dem. Men deres Øjne bleve aabnede, og de kjendte ham«. Det er dette sidste Moment, som Kunstneren har villet fremstille. Aftenstemningen hviler over Billedet og giver en smuk, fredelig Baggrund for den rørende Scene, hvor man ret føler den hjertelige Bevægelse, som griber de to Disciple ved Gjenkjendelsen. Ogsaa de to Bipersoner, Køkkensvenden og hans Moder, som bringe Maden ind, synes at gætte, hvad der gaar for sig og at undres over den sælsomme Gjæst.

Prometheus's Befrielse.

Efter Grækernes Forestillinger skulde Menneskets Udvikling have været Guderne imod, og Prometheus (et Navn, der betyder »den forudtænkende«) er rimeligvis en Personliggjørelse af Menneske-aanden, som arbejder sig fremad i Udvikling og Kultur. I den første Tid savnede Menneskene Ilden, denne uundværlige Hjælper for Mennesket til at tilberede Føden, smelte Metallerne og rydde de tætte Skove. Da var det, at Jætten Prometheus stjal noget af den himmelske Ild til Menneskene (efter en anden Fremstilling gav han dem Liv ved Ildens Hjælp). Da lod Zeus Prometheus lænke til en Klippe og en Ørn bestandig hakke i hans Lever. Saaledes laa han i Aarhundreder, fortæller Sagnet, indtil Herakles kom, dræbte Ørnen og befriede Prometheus.

Kunstnerens Opfattelse er ganske mærkelig. Efter Billedet at dømme synes den lænkede Jætte selv at have faaet Kræfter til at sprænge sine Baand, efter at hans Plageaand, Ørnen, er fældet af den hævnende Pil. I Baggrunden staar Herakles, rolig og selv-sikker, men dog grebet ved Synet af Menneskeandens dybe Fornedrelse i de lange og mange Aar, den ventede paa sin Befrier.

Den unge Kong Kristian IV. ved Niels Kaas's Dødsleje.

Niels Kaas, født 1535 af en gammel jydsk Slægt, er et af de smukkeste Exempler paa en Adelsmand i dette Ords rette Betydning. I sin Ungdom var han en begavet og flittig Student, senere drog han til fremmede Universiteter, og ved sin Hjemkomst blev den kundskabsrige unge Mand ansat i Kancelliet. Retsindig og tro, fuld af Omsorg for Folkets og Kongens Vel, dygtig og forsigtig som Statsmand, fri for ethvert krybende Smigreri, saaledes

var Niels Kaas. Derfor blev han ogsaa efter Frederik II's Død 1588 af Rigsraadet beskikket til som Rigets Kansler at være den første af de fire Regeringsherrer, som styrede de to Riger under Kristian IV's Umyndighed. Men han oplevede dog ikke at se den unge Konge myndig; han døde ved Midsommerstid 1594 efter at have taget en rørende Afsked med ham og givet ham de bedste Formaninger.

Bloch's Billede forestiller det Øjeblik, da den døende Kansler betror sin kongelige Myndling Nøglerne til Rigets Krone og Scepter. Til højre staa dybtbevægede en gejstlig Mand og tre andre Rigsraader, af hvilke den ene synes at være Christopher Walkendorf, vel kendt for sin dygtige Styrelse af Bergen og for sin Interesse for Videnskaberne. Til venstre staar den ugifte Kanslers værdige Husholderske, tilsyneladende kun optaget af at tilberede et Lægemiddel. Saa vel Figurernes Dragter som Bohavet og Sovekamrets hele Udstyr er udført med stor Omhu og med historisk Sandhed, og det hele Billede smelter sammen til et gribende Optrin, som danner den alvorsfulde Indvielse til en lang og ansvarsfuld Kongegjerning.

Hans Tausen beskytter Bispen Joachim Rønnow.

Det er i Aaret 1530. Kampen mellem Protestanter og Katholiker er endnu ikke afsluttet, men største Delen af Kjøbenhavns Indbyggere staar allerede paa den ny Læres Side. Hans Tausen er netop paa Raadhuset bleven dømt fra sit Præsteembede, men udenfor paa Torvet har det menige Folk samlet sig med Vaaben og indtager en truende Stilling. Katholicismens første Mand, Biskop Rønnow, træder udenfor Raadstuedøren for at tale Mængden til Rette. Hans Ord overdøves af rasende Raab, og først da Hans Tausen viser sig, bliver der Ro. Den domfældte Præst tager saa Bispen ved Haanden og følger ham som en Beskytter gennem den vrede Folkehob hen til den nære Bispegaard.

Men i sidste Øjeblik da Folkehoben ser den forhadte Bisp i Færd med at undslippe, gør den endnu et kraftigt Anfald, som Hans Tausen dog lykkelig afværger.

Høj og rolig staar den kraftige Reformator som et levende Sindbillede paa den nye Tro, som nu ene mægter at fængsle Mængdens Sind, medens den kronragede Bisp ræd flygter ind bag de tykke skærmende Mure. Til venstre er en flygtende Munk i svært Betryk, forfulgt af en Borger; en Fiskerkone, hvis Vogn er væltet ved Sammenstøtningen, har grebet en Aal og er i Færd med at lade den daske om hans Øren. Forrest i Hoben ses en kraftig Fisker, hvis knyttede Næve holdes tilbage af Reformatorens Haand, en Dreng ligger paa Knæ og opsamler en Sten, mens en anden piber i Fingrene. Hele Baggrunden er et eneste Hav af Menneskehoveder med løftede Hænder og truende Vaaben af alle Slags. Som mere passive Tilskuere findes i Forgrunden en ældre Mand i halv gejstlig Dragt, og saa en muskelstærk Smed, der kommer lige fra sit Værksted med Skødskindet for og Forhammeren i Haanden. Han staar der saa rolig og lidenskabsløs og tager ingen Del i Spektaklet. Der er jo nok om den ene, tænker han. Men var der saa sandt Fare, og gjaldt det for Alvor Kamp for den nye Tro og nye Tid, ja saa vilde hans stærke Arm nok spænde sine Muskler, og Forhammeren slaa et Dommedagsslag.

Christiern II i Sønderborg Slotsfængsel.

Den ubarmhæjertige Historieforskning afbleger og bortvisker i vore Dage saa mangt et skjønt og rørende Sagn, som Traditionen har knyttet til Fortidens store Skikkelser. Saaledes gik det med Beretningen om Fjerde Kristians Kamp paa »Trefoldigheden«, og saaledes er det ogsaa hændt med Sagnet om Christiern den andens strænge Fængsel, hvor han furede Stenbordet paa sin rastløse Vandring omkring i det snævre Rum. Arkivforskninger har godtgjort, at dette Fængsel var adskilligt hyggeligere, end den Almue har udmalet sig det, i hvis Øjne »Tyrannen« altid blev ved at staa som Menigmands Ven og Ofret for de Stores Had.

Bloch's Billede er malet, før disse nye Oplysninger fremkom, men det kunde i og for sig godt være malet bag efter. Thi det er ikke det fattige, snævre Rum, som griber os mest, men Øjet fængsles strax af den faldne Storhed, af ham, hvis rastløse Hjærnes Kongstanker og hvis Energi i 17 Aar fik Tid til at ruge over Hævnens, Nagets og Uvishedens Bitterhed. Og selv om ogsaa den historiske Opfattelse af Fangens ydre Kaar er blevet ændret, vil han dog, Slægt efter Slægt, endnu i mange Aar blive staaende i Traditionens Lys, vandrende tungt rundt om Bordet, hvor hans Finger har draget Furen i den haarde Sten.

Tyge Brahe modtager Kong Jacob VI af Skotland paa Uranienborg.

Det var i Aaret 1590, altsaa netop for 300 Aar siden, at Kong Jacob, Marie Stuarts og Darnleys 24aarige Søn kom til Danmark i Besøg hos sin unge Svoger Kristian IV., med hvis Søster Anna han det foregaaende Aar havde holdt Bryllup i Norge. Kong Jacob, der gjerne vilde gøre sig til af en vis overfladisk Viden-skabelighed, ønskede som saa mange Udlændinge før ham at bese den navnkundige Astronoms pragtfulde Uranienborg paa Øen Hveen. Dette Besøg har saa Bloch skullet fremstille.

Af selve Borgen ses kun den sandstensprydende Hovedindgang og en af Altan-Observatorierne med Instrumenter, hvorfra nogle af Tyges Disciple nysgjærrigt se ned paa Stadsen. Mesteren selv staar uden for sin Dør, bukkende høfligt, men uden krybende Underdanighed, opfyldt af denne Selvbevidsthed, som siden skaffede ham hans Fjenders Had og Landflygtighed fra Fædrelandet. Ved Siden af ham staa hans bekendte store Hunde, hvis Race Bloch dog næppe har truffet rigtig, da det først efter at dette Billede var fuldført, blev godtgjort, hvorledes den ægte danske Hund har set ud og skal se ud. Inden for Døren staar der en Tjener med Forfriskninger og glør nyfident ud paa de fremmede. Kongen har sit Følge med sig, og i Baggrunden trænge en Del af Øens Beboere sig sammen for i ærbødig Afstand at nyde det sjældne Skue af en fremmed Monark.

Tre Munkebilleder.

Nærmere Forklaring af disse tre Billeder er i Grunden overflødig. De er ligefrem talende, saaledes som de sidde der for os, alle disse snurrige gamle Fyre, baade han den døve, som søger at opfatte den vistnok lidt pikante Nyhed, som Kollegaen tilhvisker ham, — og saa Staklen med Tandpinen! Han har rent glemt sin Værdighed, Tanken om Himlen har næppe nogen Sinde været ham fjærnere — Skærsilden muligt saa meget nærmere. Lad os haabe, at den varme Krydderpose vil hjælpe ham at gaa den Skærsild igennem. Bedst af dem alle er dog sikkert »Munken, som plukker Høns«, hvor vi tillige i Baggrunden faa et helt Klosterkøkken-Optrin med i Tilgift. Den gamle er voldsom nidkær i sin Gjærning; Dunene flyve omkring ham, og et Par har endog prydet hans Kalot. Mens Fingrene med tilvant Færdighed afføre Hønen dens Prydelser, er hele Ansigtstrykket optaget af at vurdere den nøgne Hønseskrops Udseende. Han nyder den forud under Tilberedelserne.

En Fisker fra Sorrent.

En prægtig og sympathetisk Sømandstype er den gamle, som sidder her i det brede aabne Vindue og arbejder paa sit Garn. Paa Gulvet kryber der en af de langstrakte Middelhavshummere, og en Fisk stikker Hovedet op af Kurven. Fiskeren lader et Øjeblik Arbejdet hvile og synes at gøre Tegn ned til en forbigaaende. Der er en ægte sydlandsk Stemning over det hele smukke Billede, og Vinens Ranker slynge sig frodig omkring Vinduets Ramme.

Dreng med Macaroni.

Macaroni, denne for os Nordboere noget fjerne Melspise, er som bekendt den italienske Almues Yndlingsret. Den lille Fyr paa Billedet har netop kjøbt sig for et Par Soldi af denne Ret, som af Gadesælgeren simpelt hen serveres paa et Stykke Papir. Siddende paa en Afvisersten med sin Pose ved Siden af sig holder han nu Taffel. Men hvad er Bordets Glæder, naar man ingen har at dele dem med? Dette har Knægten ogsaa indset og har budet en Gæst. Ganske vist er det ingen kjoleklædt Selskabsmand, men kun en af Gadens frie Køtere. Men at Gæsten har Appetit, det ser man strax, og at Værten har Glæde af Anretningen, er tydeligt nok. Saa i den Henseende kan ikke ethvert Middagsselskab maale sig med dette.

Osteriscene.

Omtrent samme Motiv har en yngre Kunstner, Hr. Venzel Tornøe, optaget i sin »Scene i et romersk Osteri«. Skjønt ikke saa bekendt som Blochs, forvexles det undertiden med dette. Det vil være af Interesse at sammenligne de to Billeder. Paa Blochs er ikke medtaget den unge fremmede, som tænkes at spise i samme Osteri og som ved sine Blikkes Krydsild med de smukke Italienerinder har vakt disses Kavalers Skinsyge. Herved har Bloch opnaaet det morsomme Dobbeltspil, at de tre Hovedfigurer, saavel som

Katten paa Stolen, se ud mod Beskueren. Hos Tornøe derimod se vi hele Scenen med den smukke blonde Kunstner, som skænker Vin for Romerinden, hvis Kjæreste følger ham med vrede Blikke. Begge Kunstnere har i Baggrunden anbragt et lille Selskab, der, uden at have Øje for Hovedoptrinet, i al Ro spise og passiare.

En Dørvogter.

Med et vredt Tilbageblik, som synes rettet mod Beskueren, trækker den højfornemme Herskabsmoppe sig tilbage til de indre Gemakker. Den Mine, hvormed den gamle Tjener lukker Døren op og lader sit firbenede Herskab passere, er ubetalelig morsom. Den gamle Fyr har aabenbart en halv revolutionær Fornemmelse af, at det strider mod hans Menneskeværd at staa paa Pinde for et »umælende Bæst«. Men den dybt indgroede Ærbødighed og hans medfødte Godmodighed overvinder alle onde Følelser og giver hans Ansigt et Anstrøg af den Medlidenhed, som aabenbart har bragt ham ud over at føle det ydmygende i Situationen. I Moppens Ansigt læses kun den fornemme Opblæsthed, som lader haant om Menneskerettigheder og synes at finde det rimeligt, at man med lige saa stor Fornemhed kan »gaa paa fire« som »kjøre med fire«.

En Patient, der faar Mixtur.

Hvor er han ikke ynkværdig, den gamle Herre, som sidder der tæt op ad den store Himmelseng, som han nylig har forladt. Indhyllt i sin Slobrok og med Nathuen paa Hovedet ligner han alt andet end en Helt. Men endnu mere krysteragtig viser han sig nu, da den ubønhørlige Skæbne i Skikkelse af hans Kone eller Husholderske præsenterer ham den fæle Mixtur. Det er et grumme ubehageligt Øjeblik, men ned skal den jo, og den Gamle burde huske, at det somme Tider er bedre at springe i det end krybe i det.

En Tjenestepige i sit Køkken.

Medens de fleste af Blochs Genrebilleder udmærke sig ved et vist Lune, som lægger sig forsonende over Fattigdom eller Brutaltet, saa er det her Kunstnerens Vemod, som præger Billedet. Den fattige Tjenestepige er nu fri, hendes Dagværk er forbi, og hun har Lov til en Timestid at være ene med sine egne Tanker og sit Strikketøj. Det er Tankerne, som synes at have faaet Overtaget. Hun sidder sagtens og tænker paa det fattige Hjem, hvorfra hun kom, men som dog altid var et Hjem. Her har hun ikke en Gang et Kammer, hvor der er Plads til at sidde, og Varme i Kakkelloven. Hele Belysningen er en Stump Lys i en Lygte, og hele Selskabet er den gamle Kat, som ligger og spinder foran Komfuret.

To Vaskerpiger.

Saa er dette Billede til Gjengjæld mere frejdigt, skjønt ogsaa det er en Scene af Tjenestepigens Liv. Hvor uforlignelig er det ikke malet! Hvor varm ligger ikke Dampen af Sæbevandet over det hele, næsten skjulende den bageste Vaskerpiges smilende Ansigt, mens den forreste, trods sin lette Dragt, et Øjeblik maa holde inde og pustende af Varme tørre Sveddraaberne bort fra Panden. Det regnes med Rette til Kunstnerens bedste Genrebilleder.

En Kone, der sælger Fisk.

Dette Billede, hvis Original findes paa den kgl. Malerisamling, hører til Kunstnerens mest realistiske Arbejder. Selve Gammelstrandsfiguren er taget fortrinlig paa Kornet. Hele den robuste og velnærede Skikkelse, i den bekendte Dragt, det godmodig-kraftige Ansigt, Munden, som nu smiler velvilligt, mens den lokker for en Kunde, men som til andre Tider kan levere en grov Salut — alt dette er den skære Virkelighed. Og saa Torskene, Karret og alle Omgivelserne, som i den sorte Gjengivelse ikke komme til deres Ret, men som paa Maleriet staar uovertræffeligt i Farven.

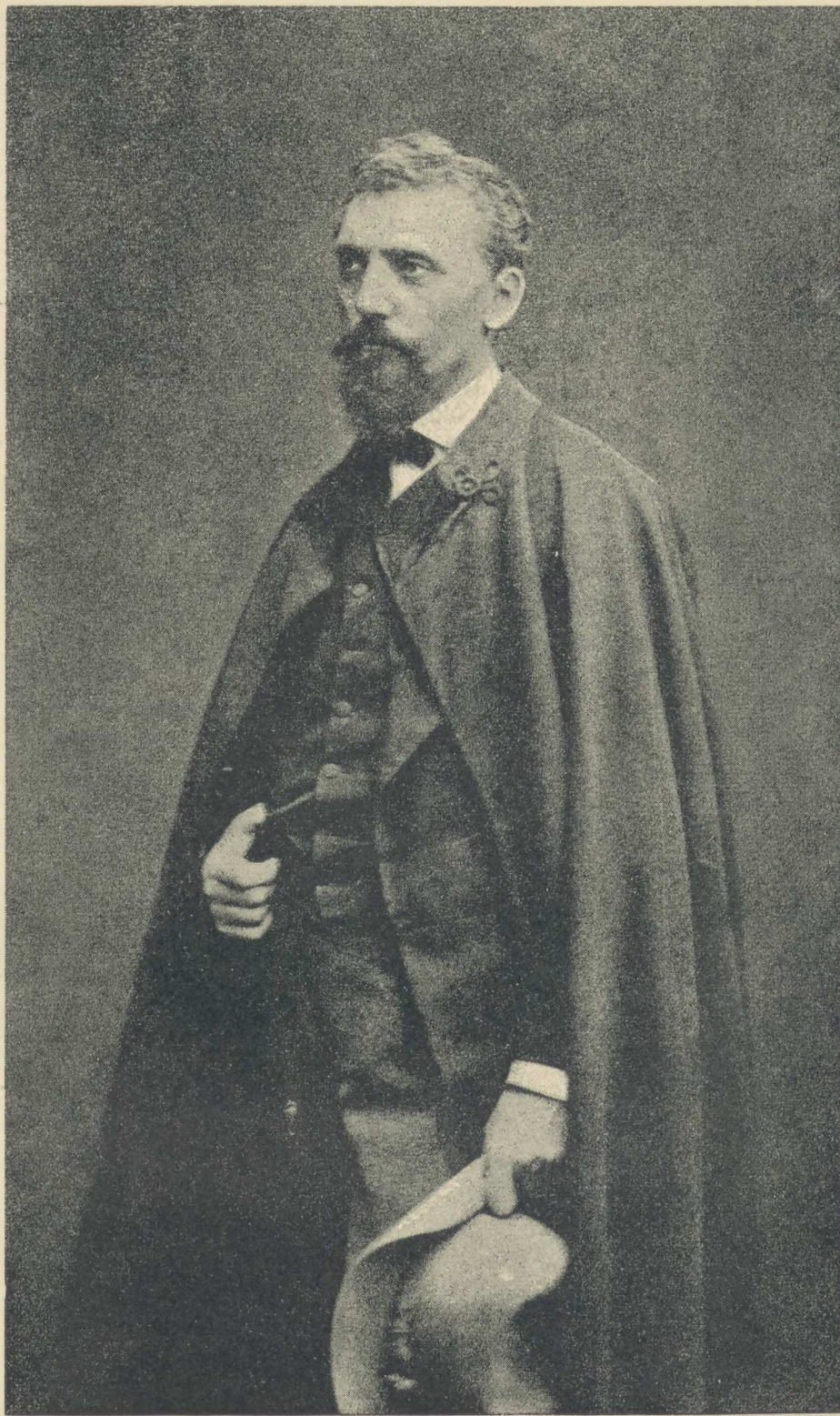
En forstyrret Middagssovn.

Fatter er kommen hjem og har faaet sin Middagsmad, og Mutter og Børnene er nede ved Stranden for at hænge Garnene til Tørring. Nu vil Fatter ha' sig en rigtig uforstyrret Middagslur. Men det bliver der ikke noget af, for Torskene er alt for spillevende. De gjør saa meget Spræl, at Kurven dejser om, og ud vælter alle Havets fangne Uhyrer. Ænderne nærme sig nysgjerrigt, men et Par vældige Hummere gjør et Angreb, den ene faar Tag i Andemors Ben, og hun skriger ynkelig op, mens de andre retirere. Fatter vaagner ved Skraalet, og mens vi finde det hele Optrin højst komisk, er han aabenbart dundrende gal i Kalotten, og om et Øjeblik vil han sikkert være ude paa Gulvet og rydde op mellem Fredsforstyrrelserne.

To Koner, der tale sammen.

Hvor hun har travlt, den gamle; den ene Haand slaar ind i den anden som for at understrege hvert eneste Ord. Det er aabenbart, at det er en Tredjemand, som her faar læst og paaskrevet, og i sin Iver lægger hun ikke Mærke til, at det tydelig fremgaar af Tilhørerindens noget hvasse Blik, at denne aabenbart ikke er af samme Mening men om et Øjeblik vil tage den fraværendes Parti. Saa vil der rigtignok komme til at ligge et Hus.

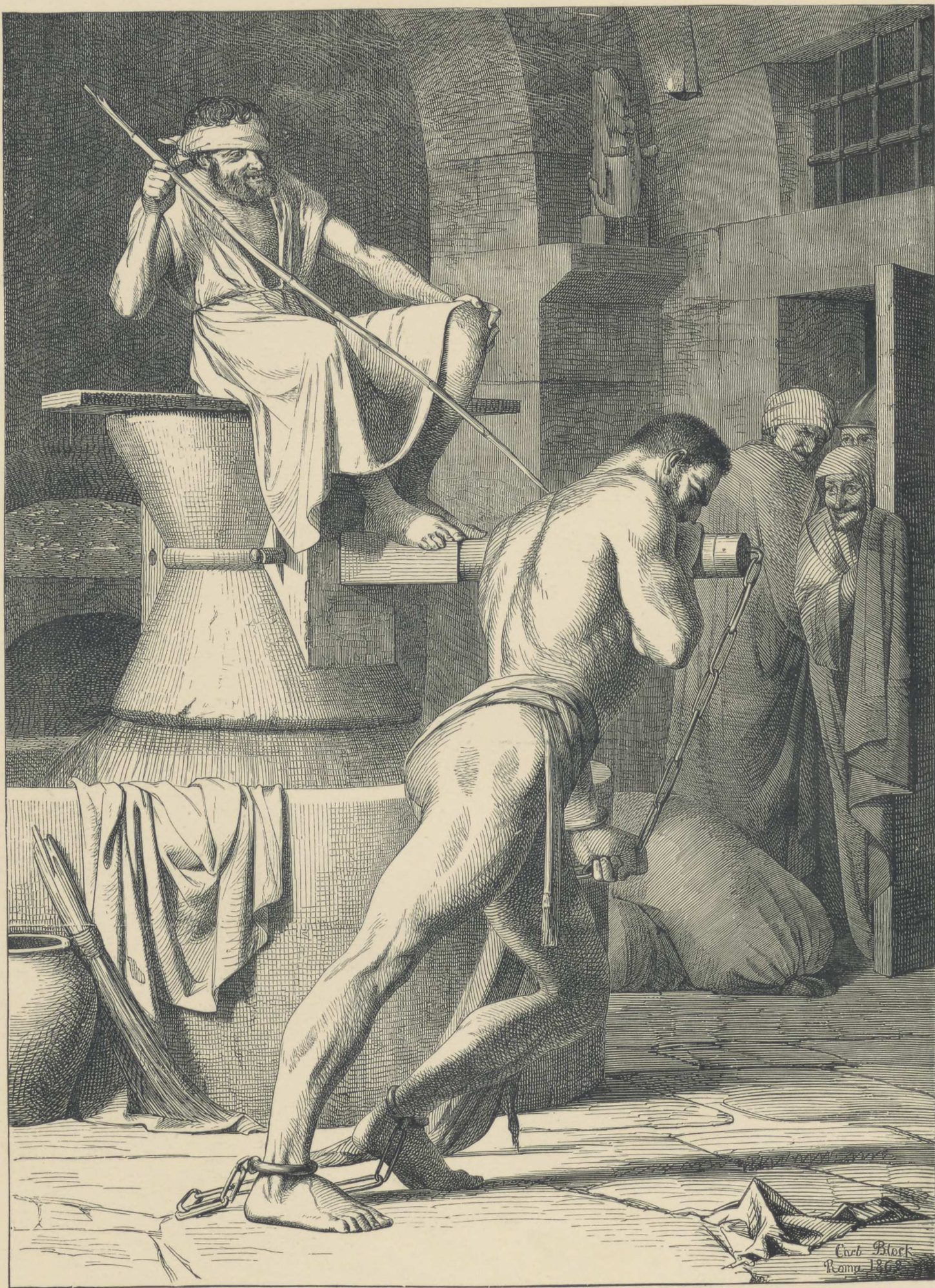

Carl Bloch.
Efter et Fotografi. .

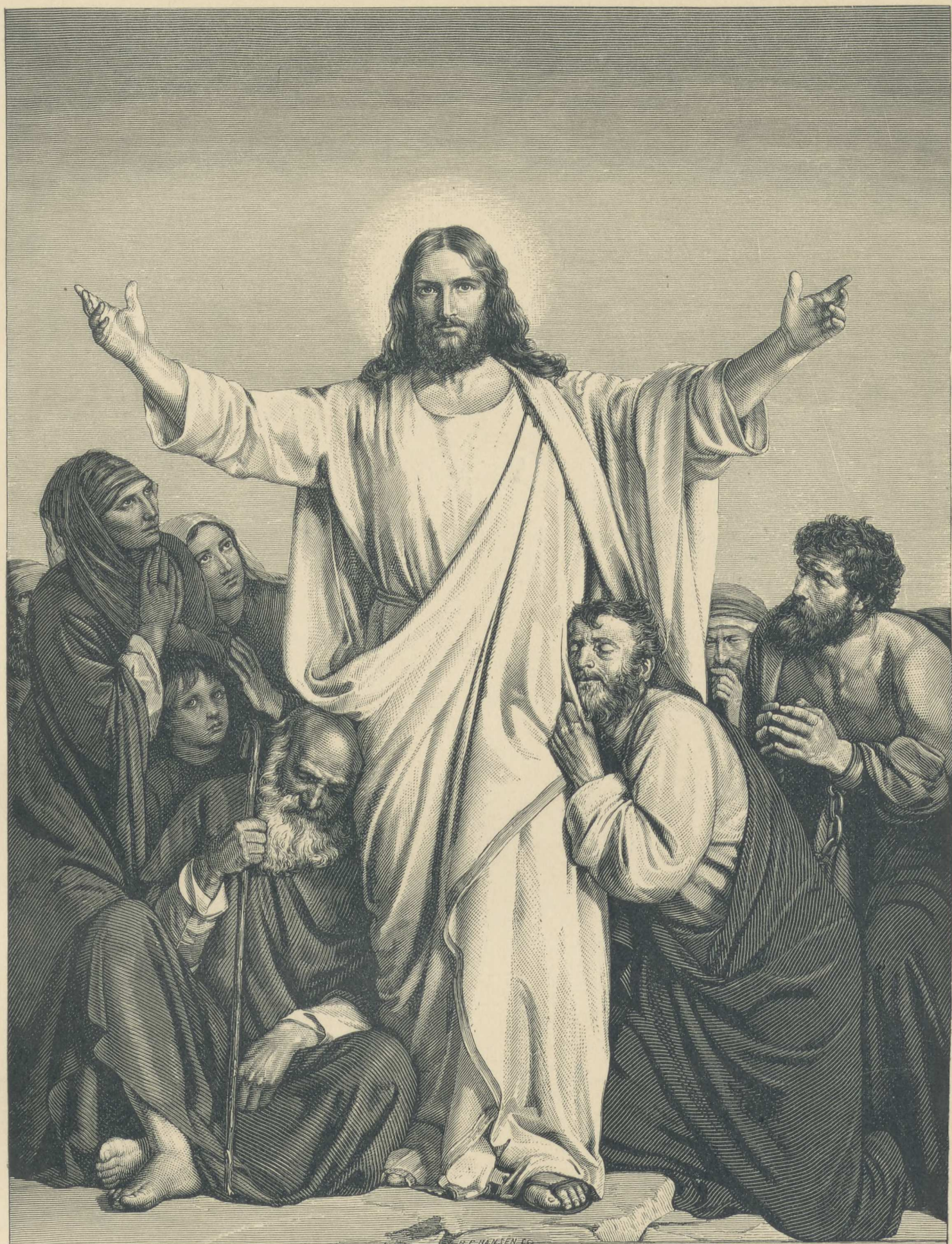

Jairi Datter. 1864.

Samson hos Filistrene.

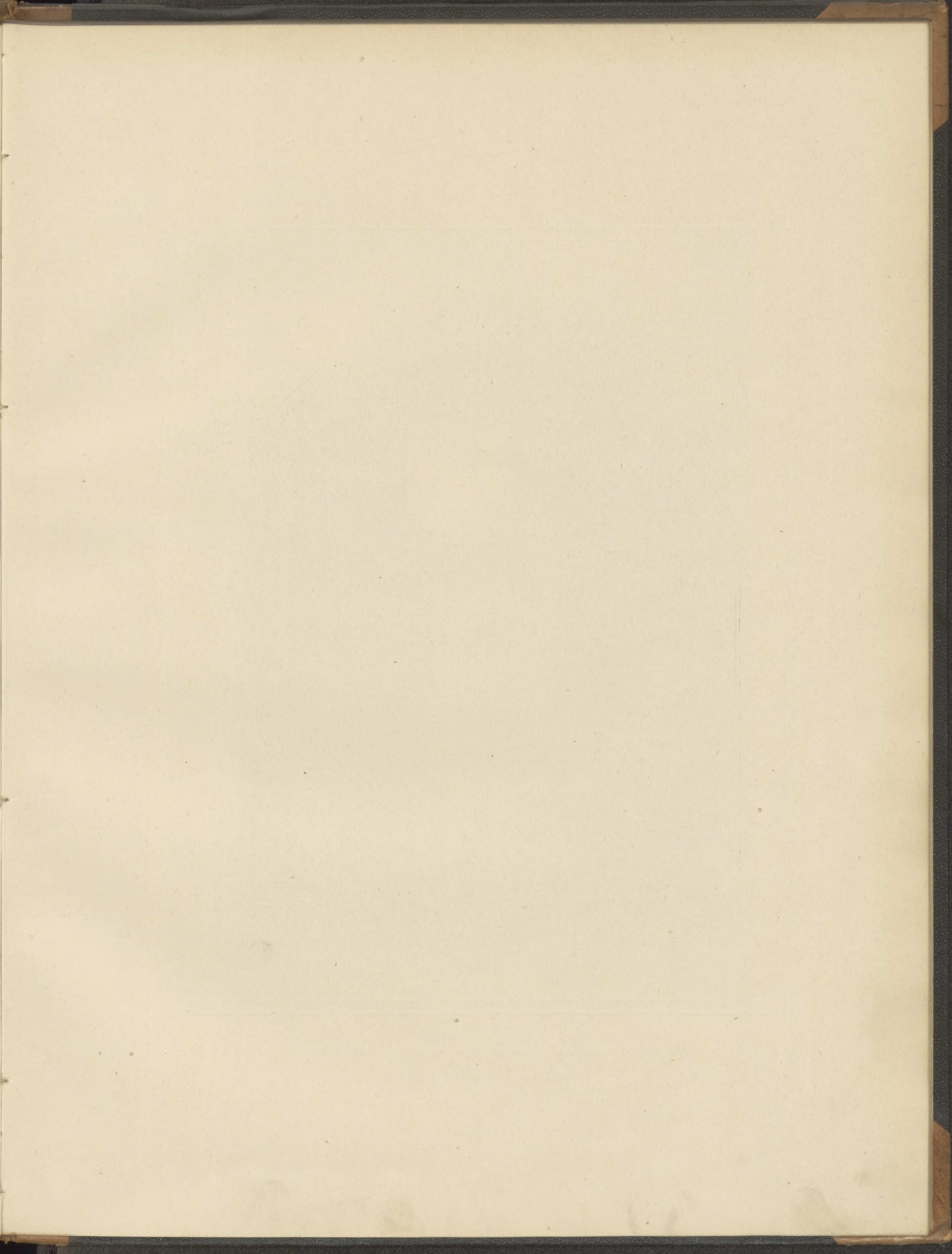
1863.

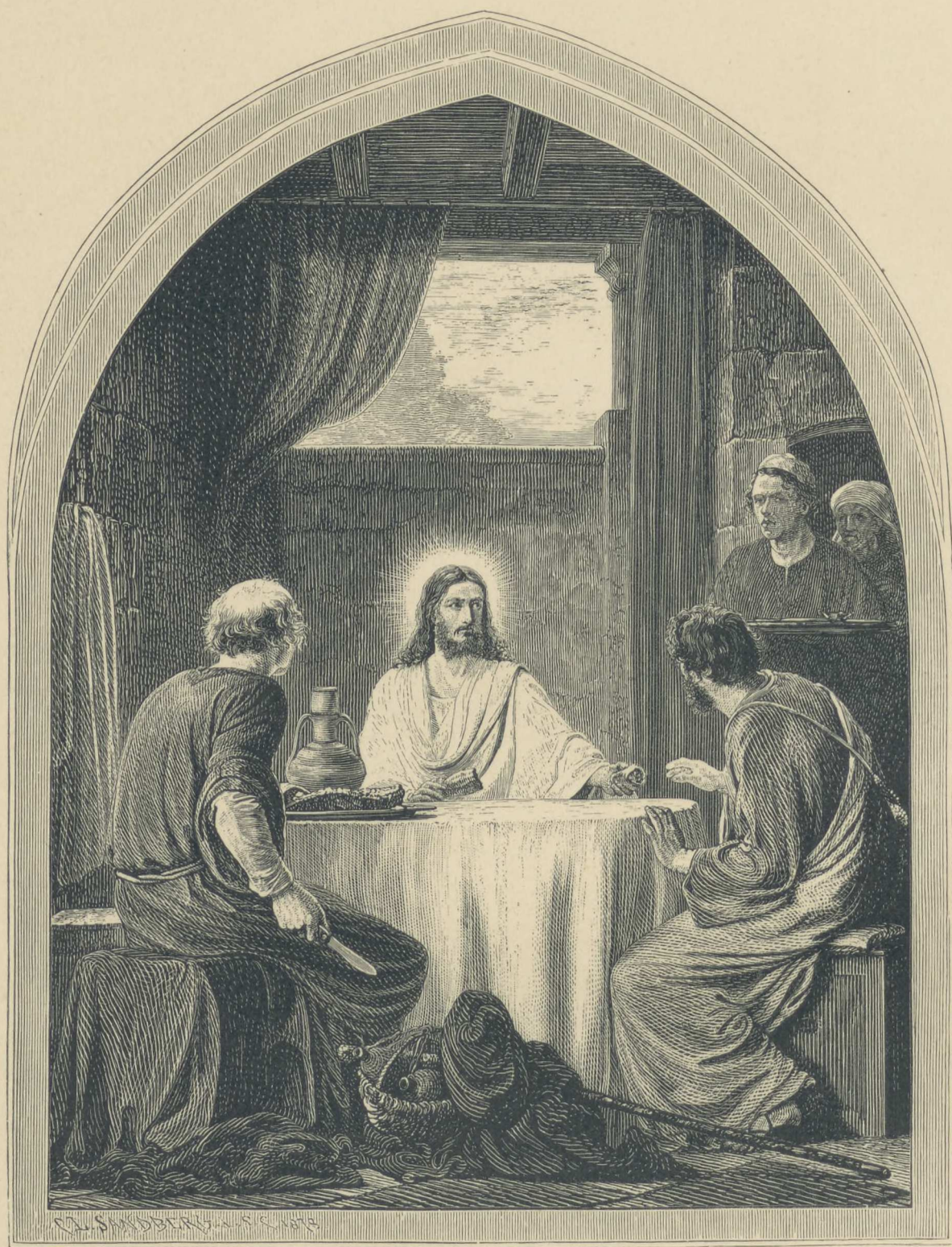

KOMMER TILL MIG I ALLE SOM ARBETEN OCH ÆREN BETUNGADE OC I AG WIL WEDERGWICKA EDER.

Christus Consolator.

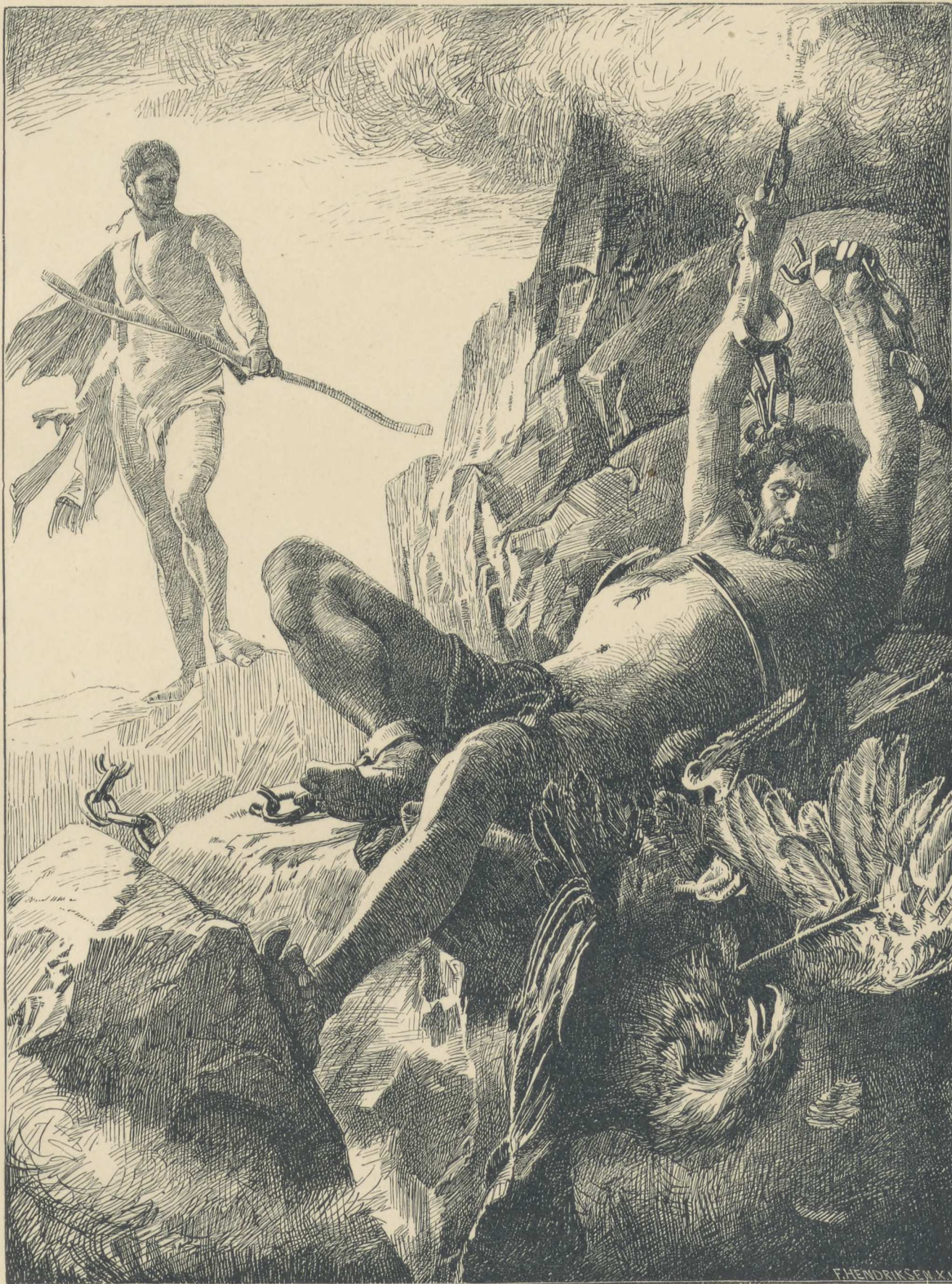
Altertavle i Løderup Annexkirke i Christiansstads Len i Sverige. 1875.

Christus i Emmaus.

Altartavle til Løderup Hovedkirke i Christiansstads Len i Sverige. 1878.

Prometheus' Befrielse.

Tegnet efter Carl Bloch's Maleri af Frants Henningsen. 1865.

Den unge Kong Christian IV. modtager af den døende Kansler Kaas Nøglerne
til Opbevaringsstedet af Rigets Krone og Scepter.

Malet til Frederiksborg-Musæet 1880.

Hans Tausen beskytter Bispén Joachim Rønnow.
Malet til Universitetets Festsal 1876.

Christiern II. i Fængslet.
Originalen findes i den kgl. Malerisamling. 1871.

Tyge Brahe modtager Kong Jacob VI. af Skotland paa Uranienborg.

. Malet til Universitetets Festsal 1878.

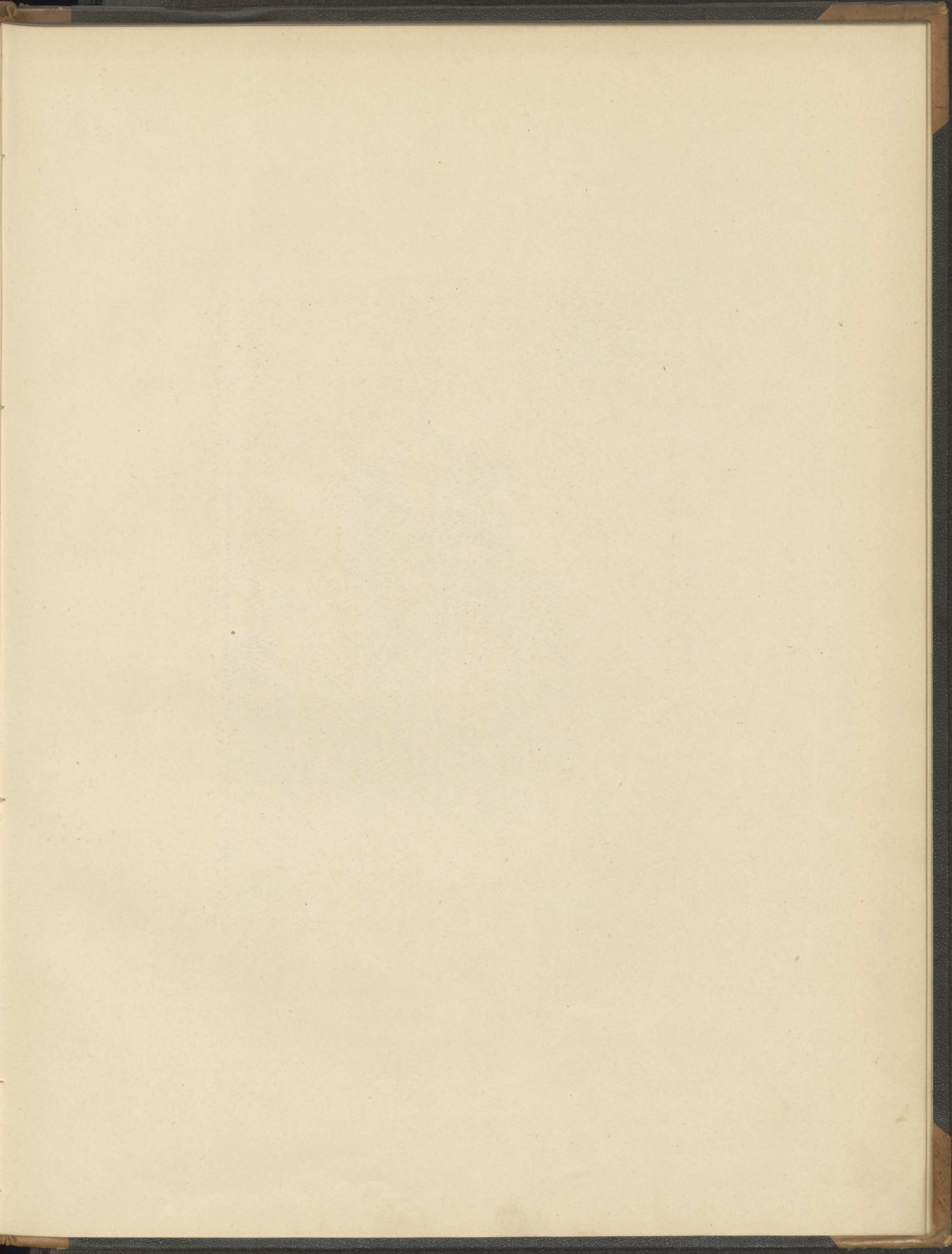

To Munke.
1874.

En Munk, som plukker Høns.

1870.

En Munk, som har Tandpine.

1872.

En Fisker fra Sorrent.
1861.

Dreng med Macaroni.
Italiensk Gadescene. Efter en Skitse i Vandfarve.

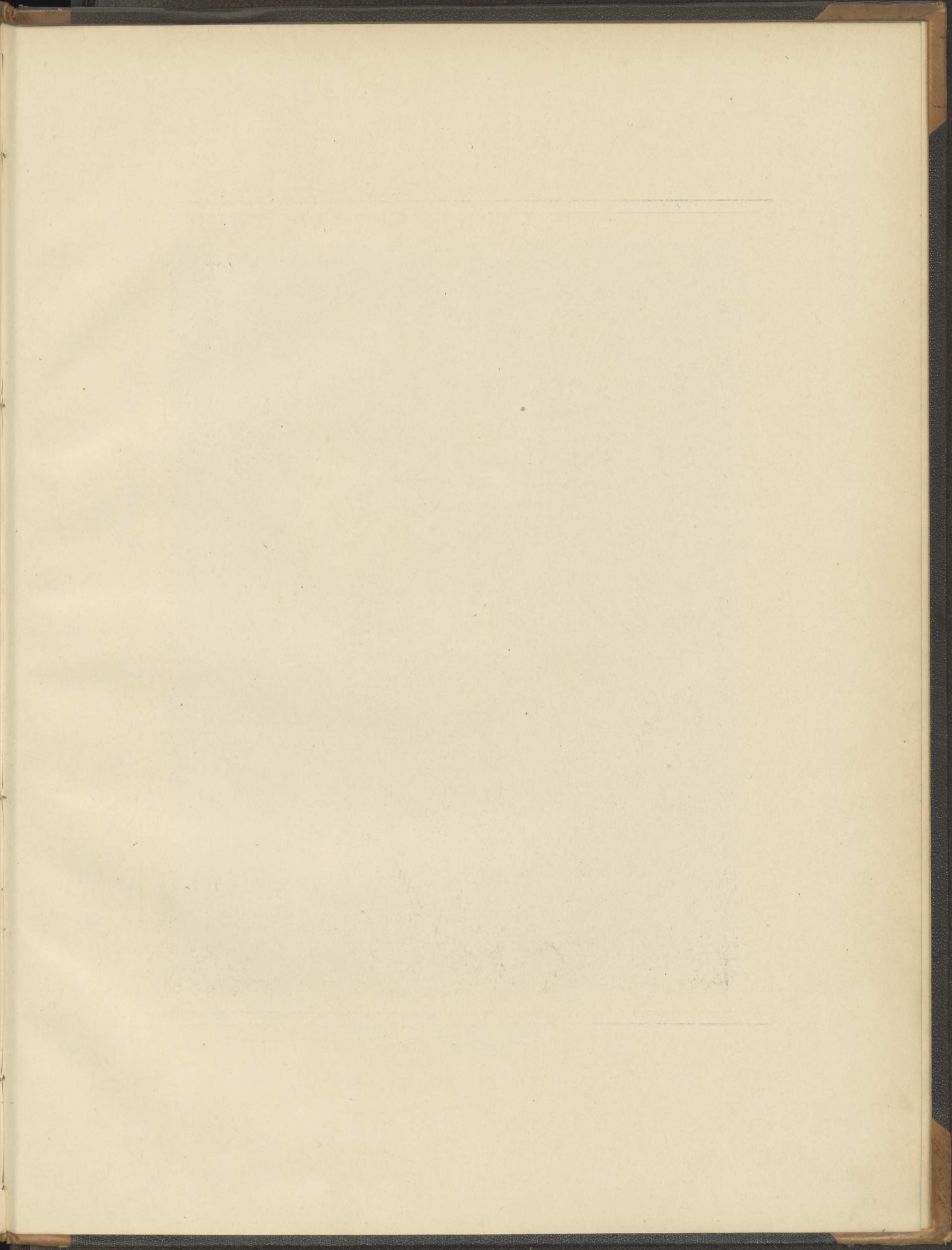
Osteriscene. 1867.

En Dørvogter. 1883.

En Patient, der faar Mixtur.
1885.

En Tjenestepige i sit Køkken.

To Vaskerpiger.
1880.

En Kone, der sælger Fisk.
1876.

En forstyrret Middagsøvn.

1870.

To Koner, der tale sammen.

1874.

DTV Danmarks Tekniske
Videncenter
Teknologihistorisk Samling

1B
92
CAR

46 26 03

300198042

1890

